

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ У КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ МОЛОДИХ ПОСАДОВЦІВ

(представлено к. е. н. доц. Мирною О. В.)

Державна служба в Норвегії визнається одним із важливіших інститутів у справі формування і розвитку державності, від якого залежать функціонування всієї суспільно-політичної системи, вирішення різноманітних завдань і здійснення функцій сучасної держави.

Державна служба являє собою складне соціальне явище. Вона вбирає в себе ряд аспектів, включаючи економічний, політичний, правовий, соціальний, організаційний, кадровий. Усі вони віддзеркалюють багатогранність державної служби як сфери професійної діяльності державних службовців із забезпечення виконання повноважень державних органів.

Норвегія – найбільш північна і найдовша в просторовому плані у Північній Європі країна. Вона займає західну і північну частину Скандинавського півострова і витягнута з півночі (від мису Нордкін) на південний захід (до мису Ліннеснес) на 1752 км. Ширина країни коливається від 434 км. на півдні до 6,3 км. на широті м. Нарвік, що на півночі. Площа країни складає 323,9 тис. км² (разом з архіпелагом Шпіцберген та іншими островами – 387 тис. км²), населення – 5,4 млн. осіб (травень 2018 р.). Великі міста – Берген (220 тис. осіб), Тронгейм (141 тис. осіб), Ставангер (101,5 тис. осіб), щільність населення – 13,6 особи/км². Столиця Норвегії – м. Осло з населенням майже 0,5 млн осіб.

На північному сході країна межує з Фінляндією і Російською Федерацією, на сході – зі Швецією. На Півночі омивається водами Баренцового моря, на Півдні – Скагерракською протокою, а на Заході – Атлантичним океаном (Норвезьким і Північним морями). Протяжність берегової лінії, включаючи фіорди і затоки, досягає 20 тис. км.

До Норвегії, крім архіпелагу Шпіцберген, що офіційно відійшов під її контроль з 1920 р., належить острів Ян-Майєн (з 1929 р.). Обидва вони розміщуються в водах Північного Льодовитого океану. Норвегії належить також безлюдний острів Буве, що знаходиться в Південній Атлантиці. Загалом у прибережній зоні Норвегії нараховується 50 тис. островів.

Серед населення переважають норвежці – 97 %, проживають також саами, фіни, данці, шведи та ін. Державна мова – норвезька (існує два види норвезької мови – старонорвезька «бокмель», якою розмовляють 80 % населення, і новонорвезька «нборск» – 20 % населення). Саамською мовою користується незначна кількість населення – приблизно 30 тис. осіб. Панівна релігія – лютеранство. Грошова одиниця – норвезька крона [2].

Норвегія – унітарна держава, заснована на принципах конституційної монархії і парламентської демократії. Монархічні функції виконує король – Гаральд V. Норвегія поділяється на 19 фюльке (губерній), які об'єднуються в 5

основних неофіційних регіонів. Управління у фюльке (провінціях) призначається королем фюлькесман (губернатор), при ньому є фюлькестінг (обласна рада), що складається з голів рад сільських і міських комун. У кожній комуні є виборний орган місцевого самоврядування – збори представників. Норвегія входить до Скандинавського паспортного союзу і пов'язана з Шенгенською діяльністю ЄС. Починаючи з 2009 року, Норвегія очолює список країн за Індексом людського розвитку.

Вища законодавча влада в країні належить парламенту – Стортингу, до складу якого входять 169 депутатів. Крім основного парламенту існує і Саметінг – вищий орган народності саамів, в який також проводяться вибори. Основними завданнями Стортингу є вже згаданий попередньо контроль над роботою уряду, прийняття бюджету і видання законів. Для полегшення організації роботи депутати об'єднуються у фракції, членство в яких не є обов'язковим, що є одним із проявів відсутності імперативного мандата.

Стортинг обирається раз на чотири роки шляхом загального демократичного таємного голосування за пропорційною виборчою системою. Парламент ділиться на дві палати – верхню і нижню (лагтінга і одельстинга), але на практиці цей поділ став звичайною формальністю. Його було скасовано 20 лютого 2007 року.

Виконавча влада в країні належить Уряду. Глава Уряду – прем'єр-міністр, яким стає лідер партії, що перемогла на виборах до парламенту. З 2013 року посаду прем'єр-міністра обіймає Ерна Солберг.

Норвегія є членом НАТО, причому, однією з країн-ініціаторів Альянсу. В даний час пост Генерального секретаря НАТО займає Єнс Столтенберг, колишній прем'єр-міністр Норвегії.

Даючи загальну характеристику країні не можна оминати її економічно сильні сторони.

У структурі ВВП питома вага промислової продукції становить 35 %, аграрного сектора – 3 %. ВВП Норвегії в першому півріччі 2017 року зростав максимальними темпами за останні 5 років – 1,3 %. У другому кварталі підйом склав 1,1 % в порівнянні з січнем-березнем, коли економіка країни збільшилась на 0,2 %. При цьому, не враховуючи морський транспорт і виробництво нафти й газу, економічний зріст в квітні-червні склав 0,7 % і співпав з оцінкою за попередні три місяці, тоді як раніше підйом у першому кварталі оцінювався в 0,6 %.

Основними галузями промисловості Норвегії є нафтогазова, рибальство, металургія та машинобудування.

За видобутком нафти (понад 150 млн. т.) Норвегія займає сьоме місце у світі і друге у Європі (після Російської Федерації). За видобутком природного газу (34 млрд. м³) Норвегія посідає дванадцяте місце у світі, але у Європі — третє (після Російської Федерації і Голландії).

До складу рибальської галузі входять риболовний флот, рибопереробний комплекс і підприємства, що займаються риборозведенням (в основному, атлантичного лосося). Близько 90 % рибопродукції Норвегії експортується.

В галузі чорної металургії Норвегія в системі світового розподілу праці спеціалізується, в основному, на виробництві феросплавів, а в галузі кольорової

металургії – на виробництві алюмінія, нікелю, міді та цинку. За виробництвом алюмінія в Західній Європі Норвегія знаходиться на першому місці, у світі – на сьомому.

До найважливіших галузей норвезького машинобудування відносяться виробництво обладнання для освоєння шельфу, суднобудування, будування риболовних траулерів, виробництво різноманітного судового обладнання, зокрема, морської електроніки, рибпромислового обладнання.

За виробництвом електроенергії, яке за останніх 25 років зросло майже в чотири рази (123 млрд. кВт/год.), Норвегія входить у двадцятку країн світу, а за величиною цієї продукції на душу населення (27,9 тис. кВт/год.) займає перше місце.

Конституція Королівства Норвегія (норв. Kongeriket Norges Grunnlov) – основний закон Норвегії. Розроблена установчими зборами в м. Ейдсволлі. Прийнята ними ж 17 травня 1814 р. Перша і єдина конституція Норвегії просякнута ідеями Французької революції і пов'язана з проголошенням незалежності від Данії. У листопаді того ж 1814 р. після короткої шведсько-норвезької війни Норвегія була вимушена на 91 рік вступити в унію зі Швецією, проте дія конституції не була припинена, шведський король лише зажадав внести до неї положення про створення унії.

Конституція складається з 112 статей, об'єднаних у 5 частин. Вона є найстарішою діючою конституцією Європи, тому відрізняється «конституційним консерватизмом» та, як і раніше, містить положення, що закріплюють значну владу за монархом, що вже давно не відповідає дійсності: король виконує лише представницькі функції, а приписані йому повноваження здійснює уряд.

Норвегія невелика унітарна, парламентська, багатопартійна держава. У Норвегії діє виборна система місцевих органів влади. Ті, хто живуть у комуні, мають право вибирати за принципом: одна людина – один голос. Вибори в муніципальну раду, що складається з 15-16 депутатів, здійснюються за партійними списками. У Норвегії немає такої практики, коли якийсь підприємець або економічна сила прямо впливають на процес голосування. Політична та адміністративна системи дуже серйозно відділяють економічні інтереси від політичних. Приблизно 120 тис. державних службовців (у тому числі на регіональному та місцевому рівнях) є співробітниками управлінь (центральної установ), інші – звичайних органів державного управління, установ з розширеними повноваженнями й адміністративно-управлінських підприємств.

Норвезька державна служба має міцні демократичні традиції, відносно сильне почуття колективізму і егалітарні цінності, орієнтована на консенсус і має низький рівень внутрішнього конфлікту з добре розвинутою корпоративною домовленістю. Вона також є однією з держав у світі з найбільш повним і універсальним рівнем добробуту та великим державним сектором. Усі організації державної служби з юридичної точки зору є державними установами умовного міністерського спрямування і підлягають міністерському контролю. На відміну від державних підприємств, установи державної служби регулюються через державний бюджет, державний колективний договір про заробітну плату, державну пенсійну схему, Закон про свободу інформації та інші адміністративні

закони.

Традиційно професійна кар'єра державних службовців обмежувалась роботою всередині одного міністерства або управління. Це змінилося в останні десятиліття. Якщо державний службовець залишає роботу в міністерстві, він, як правило, переходить до іншого міністерства. Тільки близько 10 % керівних посад у центральній адміністрації історично заповнені кандидатами на посаду ззовні, що були найняті на роботу по горизонталі влади, більшість з них за сприянням із середини апарату.

Норвегія має децентралізовану систему набору, а політика найму є більш децентралізованою і контролюється на місцевому рівні адміністративним керівництвом. Найважливішим чинником для найму на перше місце роботи у міністерства є наявність вищої освіти. Більшість нових працівників (85-90 %) приходять відразу після закінчення університету або школи післядипломного навчання [6].

Міністерство праці організовує навчальні програми для міністерств у Норвегії. Вісім із 16 міністерств беруть участь у програмі, спрямованій на молодих працівників. Програма розпочалась у серпні 2001 р. і має тривалість 14 місяців. Основним принципом навчання є стажування у трьох різних міністерствах. На додаток до періоду стажування органівуються шість тематичних зустрічей, які фокусуються на таких питаннях, як публічне адміністрування, економіка, відповідність законів, проблеми норвезької державної служби, управління проектами, міжнародні реформи, особистий розвиток, такий як презентація, методи ведення переговорів і розвиток кар'єрних планів на майбутнє. Кожний слухач має особистого тренера на весь період навчання. Вісім стажерів набираються з державної служби, а інші десять – з різних сфер зайнятості. Основна мета започаткування програми стажування – відкриття і розвиток талановитих кандидатів. Приватні роботодавці використовують програми стажування й інші освітні можливості як стратегію для найму працівників на деякий час. Програма спрямована на людей з академічною освітою не менше чотирьох років. Слухачі мають бути віком до 35 років і їх стаж на державній службі в міністерстві має бути не меншим, ніж чотири роки [7].

Розглядаючи питання актуальності для України напрацювань стосовно системи державного управління в Королівстві Норвегія, можна дійти таких висновків:

1) Гарним відправним пунктом для успішного розвитку України є виявлення інтересів на місцевому рівні, де саме й відбувається реальний економічний та соціальний розвиток. Ефективна територіальна влада може найбільш вдало пристосуватися до місцевих особливостей і самостійно приймати важливі для регіону рішення. Якщо вона добре функціонує, то зменшується дистанція між тими, хто ухвалює рішення, і тими, хто споживає громадські послуги. Місцева демократія дає змогу громадянам брати участь у політичному житті регіону, а отже, впливати на власне повсякденне життя.

2) Реформування державного управління – це справа не тільки держави, воно вимагає широкої участі громадян, передусім, при визначенні цілей і завдань реформ, а також тісного партнерства між державними та недержавними

секторами.

Норвегія добре розуміється на цих проблемах і готова поділитися своїм досвідом з Україною, розглядаючи це питання в європейському контексті. Норвегія зацікавлена в тому, щоб Україна стала ефективною та економічно розвинутою, надійним партнером у європейському просторі.

Розглянувши особливості економічної сфери, сфери державного управління Норвегії, можна з впевненістю сказати, що, незважаючи на той факт, що дана країна не є членом ЄС, вона дотримується цінностей Європейського Союзу, демократичності і поваги до прав людини і громадянина. Норвегія своїм прикладом показує, що головним показником добробуту населення є не велика територія, не зорієнтованість лише на важку промисловість тощо, а високий рівень ВВП, адекватна соціальна політика та шанобливе ставлення жителів країни до законодавства.

Список використаних літературних джерел:

1. Атаманчук Г. В. Теорія державного управління. М. : Омега-Л, 2004. 527 с.
2. Географія 10 клас : підручник / Пестушко В. Ю., Уварова Г. Ш. Київ : Генеза, 2010. 115 с.
3. Конституція Норвегії. Исполнительная власть, Король и королевская семья URL : <http://www.norge.ru/constitusia/> (дата звернення 28.05.2018).
4. Королівство Норвегія в сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdau/2009_15/14.pdf (дата звернення 28.05.2018).
5. Ministry of Government Administration, Reform and Church Affairs. URL : http://www.regjeringen.no/en/dep/fad/about-the_ministry/Organisation/Departments/department-of-ict-policy-and-public-sect.html?id=1589 (дата звернення 28.05.2018).
6. Public administration profile. Norway. URL: unpan1.un.org/intradoc/groups/public/.../un/unpan023320.pdf (дата звернення 28.05.2018).

БУДАКВА Валерія Олександрівна – студентка 2 курсу Полтавської державної аграрної академії, спеціальність «Публічне управління та адміністрування».